

Fatma HOŞCA*

KIRGIZ KADIN ADLARI ÜZERİNE TEMATİK BİR ÇALIŞMA	A THEMATIC ANALYSIS OF KYRGYZ FEMALE NAMES
ÖZET Ad bilimi, özel adların kökenini, yapısını ve toplumsal işlevlerini inceler. Bu disiplin, bir toplumun kültürel kodlarını ve kimlik algısını adlandırma pratikleri üzerinden çözümlemeye olanak tanır. Bu çalışmada, Kırgız kadın adlarının biçimsel ve anlamsal özelliklerinin ad bilimi yöntemleriyle incelenmesi amaçlanmıştır. Analiz, 6.347 Kırgız kadın adını kapsayan geniş bir veritabanı üzerinden bilgisayar destekli yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın temel veri kaynağını, Şeralı Caparov'un Kişi Adları Halkın Zenginliği adlı eserinde yer alan kadın adları oluşturmaktadır. Eserdeki adlar dijital ortama aktarılmış ve bilgisayar destekli analiz yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Uygulanan üç aşamalı analiz sürecinde, ilk olarak anahtar morfemler üzerinden biçimsel sınıflandırma yapılmış, ikinci aşamada anlamsal sınıflandırma gerçekleştirilmiş, üçüncü aşamada ise sınıflandırılmayan adlar tespit edilmiştir. Bulgular, adların %64,2'sinin en az bir anlamsal kategoriye dâhil edilebildiğini göstermektedir. En yüksek oranı millî, tarihî ve siyasi çağrışım taşıyan adlar (%23,46) oluşturmaktadır. Bunu bitki adları (%22,33) ve mensubiyet bildiren adlar (%17,12) izlemektedir. Dinî çağrışım taşıyan adlar (%4,49), gök cisimleri (%2,16) ve soyut değerler (%1,42) daha düşük oranlardadır. Beden veya meslekle ilişkili adlar ise en az görülen gruptur. Sonuçlar, Kırgız kadın adlarının tarih, kültür, toplumsal aidiyet ve doğa temelli sembolik değerler ekseninde şekillendiğini göstermektedir. Anahtar kelimeler: Kırgız kadın adları, anlamsal sınıflandırma, kültürel isimler.	ABSTRACT Onomastics examines the origin, structure, and social functions of proper names, including personal names, place names, and titles. This discipline enables the analysis of a society's cultural codes and identity perception through naming practices. This study investigates the formal and semantic characteristics of Kyrgyz female personal names using onomastic methods. The analysis used a comprehensive database of 6,347 Kyrgyz female names and computer-assisted methods. The study's primary data source is a list of female names from Şeralı Caparov's Personal Names Are the Wealth of the People. The names identified in Caparov's work were transferred to a digital environment and analyzed using computer-assisted methods. In the three-stage analysis process, the researchers first conducted formal classification based on key morphemes, followed by semantic classification in the second stage, and identified names that could not be classified either formally or semantically in the third stage. The findings show that 64.2% of the names fit into at least one semantic category. The highest proportion consists of names carrying national, historical, traditional, and political connotations (23.46%), followed by plant names (22.33%) and names indicating affiliation (17.12%). Names with religious connotations (4.49%), celestial bodies (2.16%), and abstract values (1.42%) make up smaller proportions. Names associated with body parts or professions constitute the smallest group. The results reveal that Kyrgyz female names are shaped around history, culture, social belonging, and nature-based symbolic values. Keywords: Kyrgyz female names, semantic classification, cultural names

* Dr. Öğr. Gör., Tiran New York Üniversitesi, Hukuk ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tiran/Arnavutluk. / Dr., Lecturer, Department of Turkish Language and Literature, Faculty of Law and Social Sciences, University of New York Tirana, Tirana/Albania. E-mail: fatmahosca@unyt.edu.al

Giriş

Ad, en temel anlamıyla “Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz; isim, nam” olarak tanımlanmaktadır (TDK, t.y.) Bu tanım, adın yalnızca bir sözcük olmadığını, aynı zamanda tanımlama ve sınıflandırma işlevi gören bir işaret olduğunu ortaya koyar. “Adlandırma ad verme ediminde ad, bir tanımlama sınıflandırma işaretidir. Bu işaretlemeyi yapan ise ad vericinin kendisidir. Ad, ad vericiye mahsus özgür bir yaratımdır ve kendi öznelliğinin geçici bir dışa vurumudur” (Lévi-Strauss, 2016, s. 238). Adlar yalnızca bireysel bir tercih değil, aynı zamanda sosyokültürel bir işlev de taşır. “İster kişi tarafından edinilmiş olsun ister aile ya da toplum tarafından verilmiş olsun adlar, kullanıcısını tanımlamakta ve ona sosyokültürel bir statü sağlamaktadır. Bu yönüyle adlar sahibini sıradan bir kişi olmaktan çıkarıp onu toplumun bir üyesi yapmaktadır” (Calp, 2014, s. 28). Gülensoy’a (1999) göre kişi adları bir milletin dil, folklor, tarih ve kültürü açısından büyük önem taşımaktadır (s. 3-8). Bu bakış açısı adın kültürel değerlerle ilgili olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. “Adlandırma; toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar göstermektedir. Ad vermede başlıca dinsel adlar, önemli şahısların adları, anlatılarda geçen adlar, coğrafya adları, tarihi adlar, kavim adları ve diğer nedenler etkili olmaktadır” (Aksan, 2015, s. 116-118). Bu tanımlar, adın yalnızca bir dilsel gösterge değil, aynı zamanda varlığı tanımlayan ve onu zihinsel düzlemde sabitleyen temel bir unsur olduğunu göstermektedir. “Doğada canlı cansız olan her nesne ile olayın, hatta düşünce ürünlerinin muhakkak birer adı vardır. Hayvanlar adları ile çağrılırlar. Bitkilerin birer adı vardır. Doğanın her kesimi adlandırılmıştır. Bu ad verme olgusu, insanla beraber doğmuş, onunla birlikte yaşantısını sürdürmüş, tarih boyunca evrimleşerek basit bir ad verme olgusu durumundan çıkarak, her topluluk ve toplumun yapı ve anlayışına uygun bir şekilde çok aşamalı, her aşaması sayısız gelenek, görenek ve uygulamalardan oluşan dev bir ‘folklor olayı’ durumuna dönüşmüştür” (Acıpayamlı, 1992, s. 1). Bu bağlamda ad verme ve ad kaynakları, içerdiği kültürel birikim çeşitliliği nedeniyle dilbilim, antropoloji, folklor, tarih ve sosyoloji gibi birçok disiplinin ortak inceleme alanına girmektedir.

Ad bilimi ve kişi adları üzerine yapılan çalışmalar, Türk kültüründe adlandırmanın tarihî, folklorik ve mitolojik boyutlarını ayrıntılı biçimde ele almıştır. Bu çalışmaların önemli bir bölümü tematik sınıflandırmalar ve nitel değerlendirmelerdir.

Türklerin tarih boyunca ad meselesine özel bir önem verdikleri, yazılı ve sözlü kaynaklar aracılığıyla açıkça görülmektedir. Ergin, Orhun Abideleri’nde Kül Tigin’e ad verilme sürecinin özellikle vurgulandığını belirtmektedir (Ergin, 1970, s. 10). Bu vurgu, adın yalnızca bireyi ayırt eden bir işaret olmanın ötesinde, tarihsel hafızaya kaydedilen ve toplumsal anlamlar yüklenen sembolik bir unsur olduğunu göstermektedir. “Eski Türklerde yeni doğan çocuğa çok farklı şekillerde adlar verilebilmekteydi. Uygur harfleriyle yazılan Oğuz Kağan Destanı’na göre Oğuz Kağan gökten ışık şeklinde inen eşinden olan çocuklarına Gün, Ay ve Yıldız adını verir. Ağacın kovuğunda görüp evlendiği ve tanrı kızı olarak değerlendirdiği diğer bir eşinden olan çocuklarına ise Gök, Dağ ve Deniz adını koyar” (Ögel, 1993, s. 117- 118). Bu örnekler, Türk adlandırma geleneğinde adların yalnızca bireyi tanımlamakla kalmadığını, aynı zamanda evren tasavvuru, doğa unsurları ve kutsal anlatılarla güçlü bir bağ kurduğunu ortaya koymaktadır.

Türk kültüründe adlandırma, yalnızca bireyi tanımlayan bir dilsel unsur değil, aynı zamanda onun yaşamı ve kaderiyle ilişkilendirilen güçlü bir inanç alanı olarak değerlendirilmiştir. “Türk kültürünün tarihî sürecinde çocuğa verilen adın, onun kaderini de belirleyeceği inancıyla çok önemsenmiş ve ad seçilirken büyük bir itina gösterilmiştir. Buna rağmen özellikle Oğuz

Türklerinin yaşamış olduğu bölgelerde çocuk ilk günlerde hasta olursa çocuğa adının ağır geldiği düşünülmüş ve bir yemek ziyafeti ya da tören yapılarak çocuğun adı değiştirilmiştir” (Türktaş, 2019, s. 36). Bu uygulama, adın yalnızca bir isim değil, bireyin yaşamını etkileyen sembolik bir güç olarak algılandığını göstermektedir. Bu inanç ve uygulamaların, Türk anlatı geleneğinde de güçlü biçimde temsil edildiği görülmektedir. Özellikle Dede Korkut Hikâyeleri, Türk toplumunun inançlarını, değerlerini ve yaşam tarzını yansıtan önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. “Dede Korkut hikâyelerindeki ad verme geleneği Türk toplumunun çeşitli inanç ve geleneklerini, aynı zamanda yaşam tarzlarını yansıtmaktadır. Adlar genellikle doğa, hayvanlar ve kahramanlar gibi kaynaklardan esinlenmektedir. Dede Korkut Kitabı’na yansıyan adların derin bir anlam ve sembolizminin olduğu görülmektedir. Bazı adlar tarihi veya mitolojik figürlere de atıfta bulunmakta ve kişinin aidiyet duygusunu güçlendiren unsurlar niteliğinde ele alınabilmektedir” (Alizade ve Küçük, 2024, s. 263). Bu düşünsel çerçevenin gündelik hayata da yansıdığı görülmektedir.

“Sayan-Altay Türklerinin mitolojik inançlarına göre kâinat, adlandırma yoluyla yaratılmıştır. Her şey sağır ve sessizken, yer ve gök diye bir şey yokken, baştanbaşa sularla kaplı sonu olmayan bu dünya öncelikle adlandırılarak yaratılmıştır” (Beydili, 2004, s. 21). Bu anlatı, adın yalnızca var olanı tanımlayan bir araç değil, varlığı mümkün kılan yaratıcı bir güç olarak algılandığını göstermektedir. “Altay Türklerinde çocuğa ad verme, genellikle hemen doğduktan sonra aile reisi tarafından yapılır. Ya doğumdan sonra yurda ilk giren şahsın adı, ya balta, tüfek gibi ilk söylenen bir eşyanın adı veya doğumdan sonra ilk gelen kişinin dikkate değer bir ifadesi isim olarak verilir” (Radloff, 1956, s. 120). Bu uygulama, adlandırmanın rastlantısal gibi görünen unsurlar aracılığıyla bile kültürel bir anlam kazandığını ve kaderle ilişkilendirildiğini göstermektedir. Buna karşılık bazı Türk topluluklarında adın hemen verilmediği, bireyin toplumsal kimliğini kazanmasıyla birlikte adlandırıldığı görülmektedir.

Yakut destanlarına göre eski Yakutlarda çocuk doğunca hemen gerçek adı verilmez. Önce “oynamaya başlarken geçici ilk ad verilir. Gerçek adı ise, çocuk yay çekip ok atmaya başlayınca, yani bir kahramanlık gösterdiğinde verilir” (İnan, 1998, s. 241). Bu gelenek, adın biyolojik varoluştan ziyade sosyal ve kültürel yeterlilikle ilişkilendirildiğini, bireyin adını hak etmesi gerektiği inancını yansıtmaktadır. “Bazı Altay destanlarında ad koyma yetkisinin yaşlı ve bilge bir kadına ait olduğu görülmektedir. Nitekim bu kadınlar da yarı tanrısal bir özellik göstererek kahramana ad koyan kutsal ad koyuculardır” (Kızıloğlu, 2021, s. 49). Bu anlatılar, kadın figürünün adlandırma geleneğinde pasif bir konumda değil; bilgelik, kutsallık ve otoriteyle ilişkilendirilen aktif bir özne olarak yer aldığını göstermesi bakımından önemlidir.

Benzer şekilde, ad verme sürecinin aile içi ve toplumsal hiyerarşiyle ilişkilendirildiği örnekler de bulunmaktadır. “Karaçay-Malkar Türklerinde çocuğa adı, beşiğe ilk yatırıldığı gün verilir. Çocuğa kendi anne babası ad veremez. Yakın akrabalarından biri, genellikle de kız çocuğa babaannesi, erkek çocuğa da dedesi ad verir. Yine geleneklere göre, ikinci çocuğa adını o eve ilk gelen kişi verir” (Tavkul, 1993, s. 147). Bu uygulama, adlandırmanın yalnızca ebeveynlere ait bir tercih değil, geniş aile ve topluluk tarafından paylaşılan toplumsal bir sorumluluk olarak da görüldüğünü göstermektedir.

Adlandırmanın koruyucu ve yaşatıcı bir işlev üstlendiği anlayış ise Tatar Türklerinde belirgin biçimde görülmektedir. “Tatarlarda çocuğun hayatının korunması esastır. Yeni doğan çocuğun hayatta kalması ve ömrünü sürdürmesi dileği adlara da yansımıştır. Tiribay, Tiribike, Tiribak gibi isimler vermişlerdir. Çocuğu yaşamayan, art arda çocukları ölen aileler de çocuğun

yaşamayı, hayatta kalması dileğiyle çocuklarına; Torbay, Torgın, Torsın adlarını vermiştir” (Alkaya, 2001, s. 7). Bu gelenek Anadolu’da da yaygındır.

Kırgız toplumunda çocuk, yalnızca biyolojik bir varlık olarak değil, kültürel sürekliliğin taşıyıcısı olarak görülmektedir. Bu anlayış, çocukla ilgili çok sayıda geleneğin oluşmasına zemin hazırlamıştır. “Kırgızlar çocukları çok seven ve çok önemseyen bir halktır. O nedenle çocukla ilgili pek çok gelenek gelişmiştir. Çocuklarla ilgili her yeni olay ya da durum için Kırgızlar tören yaparlar. Bunlardan biri de doğduktan sonra çocuğa ad vermedir. Kırgızlar İslam öncesi dönemde olduğu gibi, bugün de çocuğa verilen adın onun karakterini, kişiliğini, toplum içindeki yerini, geleceğini etkileyeceğine inanırlar” (Baytok, 2018, s. 12). Bu yaklaşım, adın Kırgız kültüründe yalnızca bir tanımlayıcı değil, bireyin yaşam seyrini belirleyen sembolik bir unsur olarak algılandığını göstermektedir. Bu inancın tarihsel ve mitolojik temelleri, Kırgız destanlarında açık biçimde gözlemlenmektedir. Akmataliyev, Kırgız destanlarında ad verme motifinin mutlaka yer aldığını vurgulamaktadır. “Kırgız destanlarında ad verme motifiyle mutlaka karşılaşılır. Er Töştük destanında Eleman Oğluma ad koyun.” diye halka müracaat ettiğinde, halk içinden bir aksakal çıkarak ad verir. Cañış Bayış destanında da ikiz çocuğa Hz. Hızır ad koyarak gözden kaybolur” (Akmataliyev, 2001, s. 160). Bu durum, Kırgız adlandırma geleneğinin tarihsel, mitolojik ve kültürel süreklilik içinde şekillendiğini ve adın bireysel kimliğin inşasında temel bir unsur olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Destanlarda adın kutsal veya bilge kişiler tarafından verilmesi, adlandırmanın ilahî ya da toplumsal otoriteyle ilişkilendirildiğini ve adın bireysel kimliğin meşruiyet kazanmasında önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu mitolojik ve geleneksel yapı, tarihsel süreç içerisinde dinî etkilerle dönüşüme uğramıştır. “İslâmiyet’ten sonra Kırgızlarda çocuklara verilen adlar da değişime uğramış ve İslâmî bir karakter göstermeye başlamıştır. Çocuklara Allah’ın sıfatları, peygamberler, peygamber yakınları, din büyükleri, evliyalara ait Arapça ve Farsça adlar verilmiş, bugün de verilmeye devam etmektedir. Ancak bu isimler Kırgız Türkçesinin ses sistemine uygunlaştırılarak alınmış ve oldukça değişmiştir.” (Baytok, 2018, s. 14). Bu durum, Kırgız adlandırma geleneğinin dış kültürel unsurları doğrudan almak yerine, onları kendi dilsel ve kültürel yapısı içinde yeniden biçimlendirdiğini göstermektedir. Bu noktada adın dilsel boyutu da önem kazanmaktadır. “Adlar, kendi başlarına var olabilen ve dolayısıyla, sözlükte yer alan bilgilerin adlarıdır” (Karaağaç, 2013, s. 31). Ancak kişi adları söz konusu olduğunda, bu dilsel birimler yalnızca sözlük anlamlarıyla değil; tarihsel, kültürel ve toplumsal çağrışımlarıyla da değerlendirilmektedir. Kırgız kadın adları bağlamında da adların, bireysel kimliği aşan bir biçimde toplumsal hafızayı ve kültürel sürekliliği yansıtan göstergeler olduğu söylenebilir.

Kişi adları, toplumsal kimliğin inşasında belirleyici bir role sahip olmakla birlikte, kadın ve erkek adları arasında anlamsal ve simgesel açıdan belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Kadın adları, çoğu kültürde estetik, duygusal ve koruyucu anlam yükleriyle şekillenmekte, toplumsal cinsiyet rollerinin, beklentilerin ve değer yargılarının da önemli bir yansıması hâline gelmektedir. Bu nedenle kadın adlarının ayrı bir inceleme alanı olarak ele alınması, yalnızca dilsel değil, aynı zamanda sosyokültürel ve antropolojik bir gerekliliktir. Kırgız kadın adlarının anlamsal ve biçimsel yapısının incelenmesi, Kırgız toplumunda kadın kimliğine atfedilen değerlerin ve kültürel kodların görünür kılınmasına imkân tanımaktadır.

Türk adlandırma geleneğinde cinsiyet temelli ayrımların her zaman katı biçimde yapılmadığı da dikkat çekmektedir. Nitekim Türkçede dişilik edatı olmadığı ve eski Türklerde kadınla erkek eşit görüldüğü için erkek ve kadınlarda ortak kullanılan adlar vardır. Bununla birlikte, çoğunlukla güzellik ve zarafet temalı kadın adlarının yanında, zaman zaman kahramanlık ve güç çağrışımı

taşıyan adların da kadınlara verildiği görülmektedir. “Bu tür adlarda erkek ve kadınlara verilen bey ve hanım ünvanları ile ayırım yapılmaktadır” (Rıza Nur, 1981, s. 274-275). Kadın adlarının içerik bakımından farklılaşmasına dikkat çeken araştırmacılardan biri de Rásonyi’dir. Rásonyi, Türk topluluklarında kadın adlarının seçiminde erkek adlarına kıyasla daha duygusal ve estetik bir yaklaşım benimsendiğini belirtmektedir. Kadın adlarında çiçek, güzel koku, ay, cevher ve ipek gibi kavramların sıkça kullanılması; güzellik, şefkat ve zarafet temalarının ön plana çıktığını göstermektedir (Rásonyi, 1964, s. 71). Bu durum, kadın kimliğine yüklenen toplumsal rollerle doğrudan ilişkilidir. Bununla birlikte, kadınların ad verme sürecindeki konumu yalnızca adın taşıyıcısı olmakla sınırlı değildir.

Kırgız etnonimi, tarih boyunca farklı dillerde farklı biçimlerde kaydedilmiştir. “Kaşgarlı Mahmud’un “Türklerden bir boy dediği” ve Çin kaynaklarında adları “Kien-kun, K’i-ku, Kie-kou, Hsia-chia-sih, Ho-ku-ssu” gibi şekillerde transkripsiyon edilen Kırgızlar, Kök Türkçe yazılı metinlerde “Kırkız”, Tibet ve Hotan metinlerinde “Gir-kis”, Bizans tarihlerinde “Kherkhis” şeklinde geçmektedir” (Gömeç, 2021, s. 373). Kırgız kelimesinin kökeni ve Kırgızların ilk yaşadığı yerler hakkında Türkçe, Arapça ve Farsça birçok kaynakta bilgi bulunmaktadır. Kırgız adı Grekçede Herkis, Arapça ve Farsçada ise Kırkız veya Hırhır şeklinde geçmektedir. Kaşgarlı Mahmut, Divanü Lügati’t-Türk’te Kırgızlar hakkında bilgi vermiş ve bu adın bir Türk boyunun adı olduğunu belirtmiştir. Kırgız etnoniminin kökeniyle ilgili olarak sadece yabancı kaynaklarda değil, Kırgızların kendi sözlü geleneklerinde de çeşitli anlatılar bulunmaktadır. “Pekçok Kırgız şeceresinde kendilerini Oguz Kagan’a bağlamaları da önemlidir. Hatta Kırgız kelimesinin “Kırk Oguz”dan geldiği, Kırgızların Oguz Han’ın yirmidört komutanından türediği ve kırk Çinli kızın Oguz bölgesine gelip, onlarla evlenerek, doğan çocuklarının Kırk Oguz adıyla anıldığı yolundaki efsaneler mevcuttur” (Gömeç, 2021, s. 374). Kırgız etnoniminin kökeniyle ilgili bu tarihsel ve efsanevi anlatılar, adlandırma olgusunun kültürel boyutunu anlamak açısından önemlidir.

Kırgız kültürü, güçlü bir sözlü gelenek ve destan anlatısı etrafında şekillenmiştir, özellikle Manas Destanı, kültürel hafızanın en önemli taşıyıcılarından biri olmuştur. Bu kültürel yapı içerisinde kadın figürü, çoğunlukla annelik, sadakat, doğurganlık ve estetik değerlerle ilişkilendirilmiş; bu algı, kadın adlarının seçimine de yansımıştır. İslamiyet öncesi inanç unsurları ile İslami adlandırma geleneğinin iç içe geçtiği Kırgız toplumunda, kadın adları çok boyutlu bir anlam dünyasına sahiptir. Bir yandan doğa, güzellik ve bereket temelli eski inanç sistemlerine dayanan adlar varlığını sürdürürken diğer yandan dinî ve ahlaki çağrışımları güçlü yeni adlandırma biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu durum, kadın adlarının yalnızca bireysel tercihlerle değil, tarihsel süreklilik ve kültürel dönüşümle şekillendiğini göstermektedir. Dolayısıyla Kırgız kadın adlarının ayrı bir başlık altında ele alınması, toplumun değişen değerler sistemi ile geleneksel yapısı arasındaki ilişkiyi görünür kılmaktadır. Bu yaklaşımı destekleyen çalışmalardan biri de Umay Günay’ın değerlendirmesidir. Günay’a (1998) göre Manas Destanında kadın karakterler, erkek merkezli bir dünyanın içinde; güzellik, sadakat, doğurganlık, itaat ve sessizlik gibi vasıflarla tanımlanmaktadır. Bu nitelikler, kadınlardan beklenen toplumsal rolün sınırlarını da ortaya koymaktadır. Erkekler için bu tür ölçütlerin geçerli olmaması, cinsiyet temelli kültürel algının belirgin bir göstergesidir (s. 50). Bu noktada dikkat çekici olan husus, söz konusu ölçütlerin erkek karakterler için geçerli olmamasıdır. Erkek figürler daha çok güç, cesaret, liderlik ve kahramanlık gibi özelliklerle ön plana çıkarılırken, kadınların sessizlik ve itaat gibi niteliklerle tanımlanması, cinsiyet temelli kültürel algının belirginliğini ortaya koymaktadır. Bu algının, Kırgız kadın adlarının anlamsal yapısında da dolaylı biçimde etkili olduğu ve kadın kimliğinin adlar aracılığıyla

yeniden üretildiği söylenebilir. Bu bağlamda, Kırgız kadın adlarının anlam dünyasını ve kültürel arka planını anlamak için kapsamlı bir kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. Şeralı Caparov'un Adam Attarı El Baylığı (Kişi Adları Halkın Zenginliği) adlı eseri, Kırgız özel adlarını dilbilimsel, tarihi, etnografik ve pedagojik açılardan inceleyen, ansiklopedik nitelikte bir çalışmadır. Eser, günümüz Kırgız kişi adlarının sistemini, ad verme geleneklerini, adların yapısal özelliklerini ve anlam dünyasını örneklerle ortaya koymaktadır. Çalışmada ayrıca Kırgız adlarının kısa bir açıklamalı sözlüğü de sunulmaktadır. Caparov'un bu eseri, Kırgız halk kültüründe adlandırma geleneğinin sembolik, pedagojik ve etnografik boyutlarını bütüncül bir yaklaşımla ele alan temel başvuru kaynaklarından biridir.

Kapsam ve Yöntem

Bu çalışma, Kırgız kadın adlarının anlamsal ve biçimsel özelliklerini ortaya koymayı amaçlayan betimsel ve içerik analizine dayalı bir araştırmadır. Araştırmanın temel veri kaynağını Şeralı Caparov'un *Kişi Adları Halkın Zenginliği* adlı eserinde yer alan altı bin üç yüz kırk yedi kadın adı oluşturmaktadır. Veriler dijital ortama aktarılmış ve analizler bilgisayar destekli olarak yürütülmüştür.¹ Analiz süreci üç aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada adlar, önceden tanımlanmış anahtar morfeimler örneğin gül, ay, bübü kullanılarak otomatik olarak taranmıştır. Bu aşamada, adın biçimsel yapısında doğrudan ayırt edilebilen morfeimler aracılığıyla sınıflandırma yapılmış ve bu adlar “anahtar morfeim temelli” olarak değerlendirilmiştir. İkinci aşamada, anahtar morfeim içermediği hâlde tarihsel, kültürel veya anlamsal bağlam temelinde belirli bir kategoriye ilişkilendirilebilen adlar anlamsal, çağrışımsal sınıflandırma kapsamında ele alınmıştır. Üçüncü aşamada ise ne biçimsel ne de anlamsal ölçütlerle güvenilir biçimde herhangi bir kategoriye dâhil edilemeyen adlar sınıflandırılmayan adlar olarak ayrılmıştır. Bu doğrultuda toplam adların dört bin yetmiş sekizi en az bir anlamsal kategoriye dâhil edilmiş, üç bin iki yüz yirmi dördü anahtar morfeimler aracılığıyla otomatik olarak sınıflandırılmış, sekiz yüz elli dördü ise yalnızca anlamsal çağrışım yoluyla kategoriye atanmıştır. Kategorilere ilişkin frekanslar, bir adın birden fazla kategoriye dâhil olabilmesi nedeniyle ad-kategori eşleşmeleri esas alınarak hesaplanmıştır. Bu yönüyle araştırma, niteliksel gözlemlerin ötesine geçerek Kırgız adlandırma geleneğine dair ölçülebilir ve karşılaştırılabilir veriler ortaya koymaktadır. Kırgız kadın adlarını kültürel, mitolojik ve semantik boyutlarıyla ele alırken, mevcut kaynaklardan derlenen verileri sistematik bir şekilde sınıflandırmakta, tematik çözümlemelere tabi tutmakta ve kültürel bağlamda yorumlamaktadır. Böylece çalışma, yalnızca var olan bilgileri derleyen bir inceleme olmanın ötesine geçerek özgün veri analizi, sistematik sınıflandırma ve bilimsel yorumlama süreçleriyle alanyazına katkı sunmaktadır.

Tablo 1. Kırgız Kadın Adlarının Kategorilere Dâhil Olma Yollarına Göre Dağılımı

Kategoriler	Yüzde
En az bir kategoriye giren adlar	%64,2
Anahtar morfeim temelli sınıflandırılan adlar	%50,8
Anlamsal, çağrışımsal temelde sınıflandırılabilen adlar	%13,4
Hiçbir kategoriye girmeyen adlar	%35,8
İncelenen toplam kadın adı	6347

¹ Son yıllarda Türk Dili ve Edebiyatı alanında metin madenciliği, derlem dilbilim, doğal dil işleme, duygu analizi ve sosyal ağ analizi gibi dijital destekli yöntemler giderek daha yaygın kullanılmaktadır. Bu yöntemler, büyük metin verilerinin analizinde ve edebi eserlerin niceliksel çözümlemesinde kolaylık sağlamaktadır. Bu bağlamda, Sadullah Çelik'in (2020) “Metin Madenciliği ile Shakespeare Külliyyatının İncelenmesi” başlıklı çalışması, bir yazarın tüm eserlerinin metin madenciliği yöntemiyle analiz edilmesine örnek teşkil etmektedir. Söz konusu çalışma, edebi bir külliyyatın nicel yöntemlerle çözümlemesinin olanaklarını göstermesi bakımından bu araştırma için de yöntemsel bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar morfem temelli sınıflandırma, adın biçimsel yapısında doğrudan ayırt edilebilen morfeimler “gül, ay, búbü” vb. aracılığıyla yapılan otomatik eşleştirmeyi ifade etmektedir. Anlamsal, çağrışımsal sınıflandırma ise anahtar morfem içermeyi hâlede kültürel, tarihsel veya anlamsal bağlam temelinde kategoriye dâhil edilen adları kapsamaktadır.

Toplam 6,347 Kırgız kadın adı üzerinde gerçekleştirilen analiz sonucunda, adların %64,2’sinin (n=4.078) en az bir anlamsal kategoriye ilişkilendirilebildiği belirlenmiştir. Bu adların %50,8’i (n=3.224) anahtar morfeimler aracılığıyla biçimsel olarak sınıflandırılmış; %13,5’i (n=854) ise anahtar morfem içermemekle birlikte anlamsal ve kültürel çağrışımlar temelinde kategoriye dâhil edilmiştir. Buna karşılık, adların %35,8’i (n=2.269) ne biçimsel ne de anlamsal ölçütlerle güvenilir biçimde sınıflandırılabilmiştir.

Tablo 2. En Az Bir Anlamsal Kategoriye Giren Kırgız Kadın Adlarının Sınıflandırma Türüne ve Kategorilere Göre Dağılım

Anlamsal Kategori	Anahtar Morfem Temelli n (%)	Anlamsal (Çağrışımsal) n (%)	Toplam n (%)
Dini Çağrışım Değeri Taşıyan Adlar	140 (3,47)	43 (1,07)	183 (4,53)
Milli-Tarihi-Ananevi-Siyasi Adlar	801 (19,85)	155 (3,84)	155 (3,84)
Bedenle İlgili Adlar	41 (1,02)	22 (0,55)	63 (1,56)
Meslekle İlgili Adlar	5 (0,12)	2 (0,05)	7 (0,17)
Bitki Adları	760 (18,83)	150 (3,72)	910 (22,55)
Su ile İlgili Adlar	12 (0,30)	5 (0,12)	17 (0,42)
Hayvan Adları ve Özellikleri	4 (0,10)	4 (0,10)	6 (0,15)
Renk Adları	16 (0,40)	7 (0,17)	6 (0,15)
Tabiat Olayları	8 (0,20)	3 (0,07)	11 (0,27)
Yeryüzü Şekilleri ve Mekân	10 (0,25)	4 (0,10)	14 (0,35)
Gök Cisim Adları	44 (1,09)	14 (0,35)	58 (1,44)
Vakit-Sayı Motifli Adlar	58 (1,44)	19 (0,47)	77 (1,91)
Soyut Değerler Taşıyan Adlar	63 (1,56)	25 (0,62)	88 (2,18)
Kuvvet ve Üstünlük Çağrışımı Taşıyan Adlar	50 (1,24)	25 (0,62)	88 (2,18)
Mensubiyet Bildiren Adlar	474 (11,74)	224 (5,55)	698 (17,29)
Toplam Ad-Kategori Eşleşmesi	3,193 (79,06)	843 (20,94)	4036 (100,00)

Bir ad birden fazla anlamsal kategoriye dâhil olabildiğinden, kategori yüzdelerinin toplamı %100’ü aşmaktadır. Yüzdeler, en az bir anlamsal kategoriye giren toplam ad sayısı (N = 4,078) üzerinden hesaplanmıştır. Anahtar morfem temelli sınıflandırma, adın biçimsel yapısında doğrudan ayırt edilebilen morfeimlere dayalı otomatik eşleştirmeyi; anlamsal, çağrışımsal sınıflandırma ise biçimsel olarak ayırt edilemeyen ancak kültürel ve anlamsal bağlam temelinde kategoriye dâhil edilen adları ifade etmektedir. Bulgular, Kırgız kadın adlandırma geleneğinin belirli anlamsal alanlarda yoğunlaştığını ve bu alanların hem biçimsel hem de semantik göstergeler aracılığıyla yapılandığını ortaya koymaktadır.

Milli, Tarihi, Ananevi, Siyasi Adlar

Analiz sonuçlarına göre en yüksek orana sahip kategori, milli tarihi ananevi siyasi çağrışım taşıyan adlardır (%23,46; n = 956). Bu gruptaki adlar, sıklıkla kan, han², bek³ gibi tarihsel statü, yönetim ve toplumsal hiyerarşi bildiren kök ve eklerle ilişkilidir. Örneğin; Aybike, Begayım, Hanayım, Törökul, Manaskız, Ayhan, Begimay, Hanbübü, Aybekkız, Bekcan, Hancemal, Manasay, Aytörö, Bekbübü, Hancaz, Begsara, Ayman, Hanay, Beknur, Töröay adları bu kategoriye örnek olarak gösterilebilir. Anahtar morfem temelli sınıflandırmanın bu kategoride yüksek bir paya sahip olması (%19,64), tarihsel ünvan ve aidiyet bildiren unsurların ad yapısında

² Doğu ülkelerinde yerli beyler ve Kırım girayları için kullanılan ünvan (TDK. t.y.)

³ Eski Türk devlet teşkilatında boyların başında bulunan reislerin aldıkları bir ünvanıdır (Donuk, 1988, s. 7-8)

açık biçimde korunmuş olduğunu göstermektedir. Anlamsal çağrışım yoluyla sınıflandırılan adların varlığı (%3,80) ise bazı tarihsel adların zamanla biçimsel şeffaflığını yitirmiş olabileceğine işaret etmektedir. Nitekim Caparov'a göre (2009, s. 191), “bek, han, bay gibi eski ünvan sözcükleri günümüzde ünvan özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir.” Bu nedenle “bu sözcükler artık birçok ada eklenmekte ve ad verme sürecinde işlek bir şekilde kullanılmaktadır” (Caparov, 2009, s. 191). Bu bulgular, Kırgız kadın adlarında tarihsel hafıza ve toplumsal aidiyetin güçlü biçimde korunduğunu göstermektedir. Yine adların geçmişe, soya ve toplumsal hiyerarşiye gönderme yapan sembolik unsurlar aracılığıyla oluşturulduğunu da ortaya koymaktadır.

Bitki Adları

İkinci en yaygın kategori bitki adlarıdır (%22,33; n = 910). Aygöl, Gülnura, Gülcemal, Gülsara, Gülayım, Gülmira, Gülbübu, Gülzat, Gülay, Gülbanu, Almagöl, Çeçekay, Gülmira, Gülzina, Gülşayır, Gülayşa, Gülkan, Gülnara, Almaçeçek, Gülbermet adları bu kategorinin belirgin örnekleri olarak değerlendirilebilir. Bu kategoride özellikle gül kökünün yoğun biçimde kullanıldığı adlar öne çıkmaktadır. Bitki adlarının hem anahtar morphem temelli (%18,64) hem de anlamsal çağrışım temelli (%3,68) sınıflandırmada yüksek oranlara sahip olması, doğa temelli sembollerin Kırgız kadın adlandırma geleneğinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bitki köklerinin kadın adlarında güzellik, zarafet ve olumlu niteliklerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Bitki adlarının yüksek oranı, özellikle gül kökünün yaygın kullanımı, kadın kimliğinin güzellik, zarafet, tazelik ve olumlu niteliklerle özdeşleştirildiğini göstermektedir. Caparov (2009, s. 46-47), “gül” unsurunun hem kadın hem de erkek adlarında işlek bir söz olarak kullanıldığını belirtmekte ve Gülbübu, Gülkan, Gülsara gibi örnekler vermektedir.

Mensubiyet Bildiren Adlar

Mensubiyet bildiren adlar %17,12 (n = 698) oranıyla üçüncü sırada yer almaktadır. Bu grup, bübü, bibi, kız gibi aidiyet, saygı veya toplumsal konum bildiren morphemlerle kurulan adları kapsamaktadır. Anlamsal sınıflandırmanın bu kategoride görece yüksek olması (%5,49), bazı mensubiyet bildiren unsurların biçimsel olarak ayrışmasının güçleştiğini, ancak kültürel anlamlarının devam ettiğini düşündürmektedir. Bübüayşa, Bübücemal, Bübügül, Bibiayım, Kızcemal, Kızgül, Bübüsara, Bübünur, Bibiay, Kızay, Bübüay, Bibiacar, Kızsara, Bibiaruu, Bübüalma, Kıznura, Bibiakıl, Bübümäärim, Kızcaz gibi adlar bu gruba örnek olarak gösterilebilir.⁴ Bübü⁵, bibi, kız gibi morphemler, kadın adlarını yalnızca bireysel bir kimlik göstergesi olmaktan çıkararak; saygı, aidiyet ve toplumsal statüyle ilişkilendiren işaretler hâline getirmektedir. Bu adlar, kadının aile ve toplum içindeki yerini dilsel olarak görünür kılmakta ve toplumsal ilişkiler ağını ad üzerinden yeniden üretmektedir.

Su ile ilgili Adlar

Bu kategoride yer alan adlar (%0,42 n =17) oranındadır. Suububu, Aysu, Bulak, Dengiz, Dengizgül, Darya, Daryakan, Supara, Suparağöl, Suyol, Suyolu, Suza, Suzana vb. adlar bu kategoriye dâhil edilebilen adlardır. Kırgız kadın adlarında bulunan su ilgili adlar genellikle hayat, bereket, saflık, güzellik ve doğayla uyum temalarını taşımaktadır. Ayrıca, su perileri ve kutsal su kaynakları efsaneleri, bu isimlerin verilişinde etkili olmuştur. Kırgız kültüründe su, yaşamın

⁴ Caparov (2009, s. 46), “Bübü” unsurunu kadın adlarının hem başında (Bübügül, Bübükan, Bübüsaya) hem de sonunda (Kenjebübu, Uulbübu, Erkebübu) kullanılan güçlü bir ad yapım unsuru olarak tanımlamaktadır. Bübü’nün tek başına özel ad olarak da kullanılabileceğini belirtmektedir.

⁵ Kırgızcada kız bebek anlamında kullanılmaktadır (tamgasoft, t.y)

kaynağı ve kutsal bir varlık olarak kabul edilmiştir. Efsanelerde su hem bereket hem de toplumsal ve ahlâkî mesajlar taşımakla birlikte doğa, insan ve Tanrı arasındaki ilişkilerin anlatımında önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, Isıkgöl efsanesinde gölün oluşumu, bir genç kızın aşk acısı veya toplumsal hatalar sonucu ortaya çıkan doğal bir olay olarak açıklanır ve su, temizleyici, iyileştirici ve cezalandırıcı özellikleriyle ön plana çıkar. Benzer şekilde, Ulukman Ake efsanesinde şifalı pınarlar, insanların sağlığı ve toplumun refahı için kutsanmış, pınarlara işaret konulmasıyla halkın bu kutsallığı bilmesi sağlanmıştır. (Saticioğlu, 2018, s. 279-281). Caparov (2009, s. 191), Kırgız kültüründe suyun “hayat, temizlik, kutsallık, bereket ve uğur” simgesi olarak adlarda kullanıldığını ve özel bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Hayvan Adları ve Özellikleri

Anahtar morfem temelli sınıflandırmada %0,10 (n=4), anlamsal çağrışıma dayalı sınıflandırmada %0,05 (n=2) oranında örnek tespit edilmiştir. Her iki ölçüt birlikte değerlendirildiğinde, bu kategoriye dâhil edilebilecek toplam örnek sayısının %0,15 (n=6) olduğu görülmektedir. Akbö, Akbök, Akburak, Maral⁶, Maraljan, Maralkan, Börübübü, Börügül, Börükan, Bulbul vb. adlar hayvan adları ile kurulan kadın adlarına örnek verilebilir. Bu adların kadınlara verilmesi, Kırgız kültüründe hayvanların biyolojik varlıklar olmaktan ziyade sembolik ve mitolojik anlamlar taşımasıyla yakından ilişkilidir.⁷ Akbö, Akburak, Maral, Maraljan, Börügül ve Börükan gibi hayvan kökenli kadın adları, hayvanlara atfedilen kutsal, koruyucu ve estetik niteliklerin kız çocuklarına aktarılmasını amaçlayan sembolik adlandırmalar olarak değerlendirilebilir. Caparov (2009, s. 87-88), Kırgız soyadlarında görülen börübay, colbor, itigul gibi hayvan adlarını “bir dönem halkın bu hayvanları kutsal saymasıyla” açıklamaktadır.

Renk Adları

Renk adları başlığı altında yer alan adlar incelendiğinde, anahtar morfem temelli sınıflandırmada %0,40 (n=16), anlamsal çağrışıma dayalı sınıflandırmada %0,17 (n=7) oranında örnek tespit edilmiştir. Her iki ölçüt birlikte değerlendirildiğinde, bu kategoriye dâhil edilebilecek toplam örnek sayısının %0,57 (n=23) olduğu görülmektedir. Akbübü, Kızılgül, Kızıltuu, Karalbübü, Sarı, Sarıkız, Sarıçaç, Caşılübü, Caşılgül, Caşılkan, Akgül, Aknur vb. adlar renklerle kurulan adlara örnek verilebilir. Bu adlarda renk unsuru, estetik ve sembolik bir değer taşıyarak güzellik, canlılık, saflık ve temizlik gibi olumlu niteliklerle ilişkilendirilmiştir. Dolayısıyla söz konusu adların kız çocuklarına verilmesi, renklerin kültürel hafızada olumlu çağrışımlar üretmesi ve bu niteliklerin bireysel kimliğe aktarılacak istenmesiyle açıklanabilir. Kırgız kadın adlarında en çok kullanılan renk adı ak “beyaz” rengidir.⁸

⁶ Caparov, Maral adının kız çocuklarına “maral gibi endamlı, güzel, yıldızı parlak” olması dileğiyle verildiğini belirtmektedir (Caparov, 2009, s. 136).

⁷ Türk mitolojisinde hayvanlar, yalnızca doğaya ait biyolojik varlıklar olarak değil, kutsal güçlerin, koruyucu ruhların ve toplumsal değerlerin sembolik temsilcileri olarak değerlendirilmiştir. Ögel, özellikle geyik ve kurt figürlerinin Türk mitolojisinde soy kurucu, yol gösterici ve kutsal nitelikler taşıdığını; geyiğin dişil kutsallık, zarafet ve bereketle, kurdun ise soyun devamı ve rehberlik işleviyle ilişkilendirilmektedir. İnan da Şamanist inanç sistemi çerçevesinde hayvanların “iye” olarak koruyucu ruh niteliği taşıdığını ve özellikle dişi hayvan imgelerinin doğurganlık ve anaçlık kavramlarıyla bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır. Bayat ise Türk mitolojik sisteminde hayvan sembollerinin kişi adları aracılığıyla bireysel kimliğe aktarıldığını ve bu adlandırmaların kolektif mitolojik hafızayı canlı tutan önemli unsurlar olduğunu ifade etmektedir (Ögel, 1971; İnan, 1995; Bayat, 2007).

⁸ Kırgız halk kültüründe ak (beyaz) renk; kutsallık, saflık, iyilik ve tanrısal güç vb. anlamlarda kullanılmaktadır. Manas Destanı’nda olağanüstü varlık ve nesnelerin ak renkle nitelendirilmesi, bu rengin tanrısal kökenli güçleri simgelediğini gösterir. Kırmızı, kalpak, gelin giysileri ve çadır gibi maddi kültür öğelerinde ak renk; şifa, kutsallık, bereket ve temizlik anlamlarında karşımıza çıkar. Ak niyet, ak gönül, ak bala gibi soyut kültür öğelerinde ise ahlaki ve olumlu değerleri temsil eder. Bu çerçevede, beyaz rengin Kırgız düşünce dünyasındaki anlamlandırılmasında Şamanist inanın

Tabiat Olayları

Tabiat olayları başlığı altında yer alan adlar incelendiğinde, anahtar morfem temelli sınıflandırmada %0,20 (n=8), anlamsal çağrışıma dayalı sınıflandırmada %0,07 (n=3) oranında örnek tespit edilmiştir. Her iki ölçüt birlikte değerlendirildiğinde, bu kategoriye dâhil edilebilecek toplam örnek sayısının %0,27 (n=11) olduğu görülmektedir. Künsalkın, Oysalkın, Salkınbübü, Akbulut, Jaan, Jaanbübü, Jaangül, Jamgırkan, Jelkayıp, Jelpiniş gibi adlar tabiat olayları ile ilgili adlar olarak sınıflandırılabilir. Caparov (2009, s. 97), “Camgır” (yağmur) adının genellikle yağmur yağarken doğan çocuklara verildiğini ve bu adla çocuğun yağmur gibi geniş gövüllü, ömürlü ve halka faydalı olmasının beklendiğini belirtmektedir. “Salkın” adının kız çocuklarına hoş, nazik, şefkatli ve ılıman bir karaktere sahip olması dileğiyle verildiğini açıklamaktadır (Caparov, 2009, s. 155).

Yeryüzü Şekilleri ve Mekân

Yeryüzü şekilleri ve mekân kategorisinde yer alan adlar incelendiğinde, anahtar morfem temelli sınıflandırmada %0,25 (n=10), anlamsal çağrışıma dayalı sınıflandırmada %0,10 (n=4) oranında örnek tespit edilmiştir. Her iki ölçüt birlikte değerlendirildiğinde, bu kategoriye dâhil edilebilecek toplam örnek sayısının %0,35 (n=14) olduğu görülmektedir. Aral, Aralgül, Aralcan, Aralkan, Jayloo, Jayloobübü, Jayloogül, Jaylookan, Toogülü gibi adlar yeryüzü şekilleri ile kurulan adlara örnek verilebilir. “Yayla Kırgız kültüründe bolluk, refah ve genişlik sembolüdür. Bu nedenle yaylada doğan çocuklara bu ad verilir. Amaç, çocuğun geleceğinin de yayla gibi gür ve coşkulu olmasıdır.” (Caparov, 2009, s. 95). Aral adı ise çocuğun beklenen yere ulaşmadan yolda doğması durumunda verilen ad olarak açıklanmaktadır (Caparov, 2009, s. 75).

Dini Çağrışım Değeri Taşıyan Adlar

Dini çağrışım taşıyan adlar %4,49 (n = 183) oranındadır. Nurayım, Nursara, Nurcemal, Nurbübü, İmangül, İmanay, Nuray, Nursezim, İmansara, Nurkız, Nurcaz, İmancemal, Nurkan, Nuralime, Nursulu, İmanayım, Nurbegim, Nurayımğül, İmannur, Nurbermet gibi adların dâhil olduğu bu adlar çoğunlukla nur gibi soyut ve olumlu anlamlar taşıyan kökler etrafında şekillenmektedir. Anahtar morfem temelli sınıflandırmanın baskın olması (%3,43), dinî içerikli adların görece biçimsel şeffaflığını koruduğunu göstermektedir. Caparov, “Nur”⁹ sözünün Kırgız adlarında hem kadın hem erkek adlarında yaygın olarak kullanıldığını belirtmektedir (Caparov, 2009, s. 47-48). Bununla birlikte, bu kategorinin toplam içindeki payının sınırlı olması, dini unsurların kadın adlandırmalarında ikincil bir rol üstlendiğine işaret etmektedir. Kırgız kadın adlandırma geleneğinde dini unsurların belirli bir etkiye sahip olmakla birlikte baskın olmadığını göstermektedir. Dini çağrışım taşıyan adların çoğunlukla nur ve iman gibi soyut, olumlu ve ahlaki değerlerle ilişkili kökler etrafında şekillenmesi, dinin kadın kimliğinde daha çok içsel erdemler ve manevî nitelikler üzerinden temsil edildiğini düşündürmektedir.

belirleyici rol oynadığı söylenebilir (İşcanoğlu, 2017, s. 101). Kara, ak, kızıl, yeşil ve sarı, ana renklerdir ve bu renkler dünyanın dört yönü ile merkezini ifade etmekte kullanılmıştır (Genç, 1997, s. 412-413).

⁹ Nur kutsallığın, tanrının ışığının sembolüdür. İman inanç, takva, ahlaklılık göstergesidir. (Caparov, 2009, s. 191).

Soyut Değerler Taşıyan Adlar

Meerim,¹⁰ Sezim,¹¹ Cazgül,¹² Bermet,¹³ Aruuke, Suluu,¹⁴ Meerimay, Nazgül, Cemal, Cazay, Kutay,¹⁵ Bermetay, Sezingül, Aruuay, Nazik, Suluuay, Kutbübü, Cazbermet, Meerimgül, Nazsara gibi adlar soyut değerler taşıyan adlar kategorisindedir. Okşama, güzellik, iyilik, kıymet ve mutluluk çağrışımı taşıyan adlar %2,16 (n = 88) oranındadır. Bu adlar, çoğunlukla soyut ve olumlu değerleri yansıtan kökler üzerinden kurulmaktadır. Bu grubun düşük oranlarda temsil edilmesi, kadın adlandırmalarında soyut niteliklerin tarihsel ve doğa temelli kategorilere kıyasla daha sınırlı bir yer tuttuğunu göstermektedir. Okşama, güzellik, iyilik, mutluluk ve kıymet gibi olumlu duygusal çağrışımlar taşıyan adların düşük oranı, kadın kimliğinin adlandırılmasında soyut niteliklerden ziyade tarihsel, toplumsal ve doğa temelli unsurların daha belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Kuvvet ve Üstünlük Çağrışımı Taşıyan Adlar

Kuvvet ve üstünlük çağrışımı taşıyan adlar kategorisinde, anahtar morfem temelli sınıflandırmada %1,24 (n=50), anlamsal çağrışımsal sınıflandırmada %0,52 (n=21) oranında örnek tespit edilmiştir. Her iki ölçüt birlikte değerlendirildiğinde, bu kategoriye dâhil olan toplam örnek sayısının %1,76 (n=71) olduğu görülmektedir. Temirbübü, Temirgül, Ulangül, Ulanbübü, Sultanay, Akjol, Erkekız, Çingizbübü, Börügül, Börükan, Bolotgül, Arstangül, Arstanbübü vb. adlar kuvvet ve üstünlük çağrışımı yapan Kırgız kadın adlarına örnek verilebilir. Temir kadın adlarında güç ve dayanıklılık sembolü olarak kullanılmaktadır (Caparov, 2009, s. 267). Sultan otorite ve üstünlük sembolü olarak kullanılmaktadır (Caparov, 2009, s. 263). Bolot adı çocuğun güçlü ve sağlıklı olması dileğiyle verilmektedir (Caparov, 2009, s. 85). Kuvvet ve üstünlük çağrışımı taşıyan adların sınırlı düzeyde kalması, güç ve otorite gibi kavramların kadın adlarında ikincil bir rol üstlendiğine işaret etmektedir.

Gök Cisimleri ve Doğa Unsurları

Aygül,¹⁶ Aycemal, Aysara, Aybübü, Aykız, Ayayım, Aynura, Aybermet, Aycaz, Aycarkın, Ayay, Aygülcan, Aysezim, Aybegim, Ayaltınay, Ayçolpon,¹⁷ Aycıldız,¹⁸ Ayaruu, Aycanar, Aymeerim gibi gök cisimleriyle ilişkili adlar %1,42 (n = 58) oranındadır ve çoğunlukla ay¹⁹ kökü etrafında yoğunlaşmaktadır. Su (%0,42), tabiat olayları (%0,27), yeryüzü şekilleri ve mekân (%0,34) ile hayvan adları (%0,15) gibi doğrudan çevresel unsurlara dayalı adların ise oldukça

¹⁰ Kız çocuklarına 70'li yıllardan itibaren verilmeye başlanan, halka hitap eden ve yaygınlaşan adlardandır. 1. “Anne babasına şefkatli, sevecen kızlardan olsun. 2. Sağ salım büyüüp evlensin, ailesine sevecen, şefkatli annelerden olsun. 3. İnsanlığa şefkati yayılmış bir kadından olsun. 4. Yüzü aydınlık, gönlü açık, içinde kir olmayan kızlardan olsun dilekleriyle konulur.” (Caparov, 2009, s. 141).

¹¹ Caparov, “sezim” (duygu, his) adının kız çocuklarına duygulu, şefkatli, sevecen olmaları dileğiyle verildiğini belirtmektedir (Caparov, 2009, s. 160).

¹² “Caz” Kırgız adlarında güzellik, merhamet ve tazelik gibi olumlu nitelikleri simgelemektedir (Caparov, 2009, s. 95).

¹³ Kız çocuklarına tertemiz, değerli, ömrü uzun olması dileğiyle verilmektedir (Caparov, 2009, s. 85).

¹⁴ Bu söz Kırgız kadın adlarında güzel anlamında kullanılmaktadır (Caparov, 2009, s. 162).

¹⁵ Caparov (2009, s. 123), “kut” sözcüğünün Kırgız kültüründe uğur, mutluluk ve bereket anlamına geldiğini belirtir.

¹⁶ Caparov, “ay” kökünün güzellik, asalet, beyazlık, mutluluk, bereket gibi anlamlar taşıdığını ve özellikle ayın doğuşu veya dolunay zamanında doğan çocuklara bu kökün verildiğini belirtmektedir (Caparov, 2009, s. 62-63).

¹⁷ “Çolpon” adı şafak vakti doğan çocuklara, hayatlarının yıldız gibi aydınlık olması dileğiyle verilir (Caparov, 2009, s. 175).

¹⁸ “Cıldız” adı parlaklık ve uzun ömür dileği taşır; ayrıca uzay çağında doğanlara da verilmiştir (Caparov, 2009, s. 107).

¹⁹ Kırgızlara göre “Zühre yıldızı, Ay’ın kızı idi. Ülker de, Ayın oğludur.” (Ögel, 1971, s. 223).

düşük oranlarda kaldığı görülmektedir. Bu durum, doğa temasının kadın adlarında daha çok bitki ve gök cisimleri gibi sembolik alanlar üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Doğa temasının doğrudan unsurlardan ziyade sembolik ve estetik boyutlar üzerinden tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Gök cisimleriyle ilişkili adların özellikle ay kökü etrafında yoğunlaşması, ayın kadınlık, güzellik, saflık ve zarafet gibi kültürel anlamlarla özdeşleştirildiğini düşündürmektedir. Buna karşılık su, tabiat olayları, yeryüzü şekilleri ve hayvan adlarının düşük oranlarda temsil edilmesi, kadın adlarında daha sert, gündelik veya işlevsel doğa unsurlarının tercih edilmediğine işaret etmektedir.

Vakit-Sayı Motifli Adlar

Vakit-sayı motifli adlar kategorisinde, anahtar morfem temelli sınıflandırmada %1,44 (n=58), anlamsal çağrışımsal sınıflandırmada %0,47 (n=19) oranında örnek tespit edilmiştir. Her iki ölçüt birlikte değerlendirildiğinde, bu kategoriye dâhil olan toplam örnek sayısının %1,91 (n=77) olduğu görülmektedir. Aycaz, Cazburak, Cazgül, Birgül, Beşburak, Beşimbübu, Beşsuluu, Jeñişkün, Mayram, Mayrambübu, Mayramgül, Mayramkan, Mayramşa, Mayramşay gibi adlar vakit-sayı motifli adlara örnek olarak verilebilir.

Beden ve Meslekle İlgili Adlar

Karaköz, Akyüz, Cemal, Suluu, Nazik, Közayım, Akmanday, Karaçaç, Akçaç, Nazgül, Sımbat, Körköm, Akbet, Karayüz, Akköz, Nazmanday, Suluucan, Yüzay, Nazbet, Çaçgül gibi bedenle ilgili adlar ve Ustaayım, Ustagül, Zergerkız, Zergeray, Komuzçuay, Komuzçugül, Irçay, Irçıgöl, Okuucuay, Bakçay, Tigiüçügöl, Tigiüçüay, Dıykanay, Dıykangöl, Saymaçugöl, Saymaçay, Çeberayım, Çebergöl, Önörkız gibi meslekle ilgili adlar incelendiğinde bedenle ilgili adlar %1,54 (n = 63), meslekle ilgili adlar ise yalnızca %0.17 (n = 7) oranındadır. Bu bulgu, Kırgız kadın adlandırma geleneğinde fiziksel özelliklere veya mesleki kimliğe doğrudan gönderme yapan adların tercih edilmediğini ve kadın kimliğinin daha çok sembolik, kültürel ve toplumsal bağlamlar üzerinden tanımlandığını ortaya koymaktadır. Bedenle ilgili adların daha çok estetik unsurlar (yüz, göz, saç, güzellik) etrafında şekillenmesi, fiziksel özelliklerin bile idealize edilerek ve sembolik bir düzlemde ele alındığını ortaya koymaktadır. Meslekle ilgili adların son derece düşük bir oranda temsil edilmesi ise kadın kimliğinin üretim, iş ya da mesleki rollerden ziyade toplumsal, kültürel ve duygusal değerler üzerinden kurgulandığını göstermektedir.

Sonuç

Bu çalışma, altı bin üç yüz kırk yedi Kırgız kadın adı üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmadır. Kırgız kadın adlandırma geleneğinin anlamsal ve biçimsel yapısını çok yönlü biçimde ortaya koymayı amaçlamıştır. Betimsel ve içerik analizi yöntemleriyle yürütülen araştırmada bilgisayar destekli analiz tekniklerinden yararlanılmış; adların incelenmesinde anahtar morfem temelli yaklaşım ile anlamsal ve çağrışımsal sınıflandırma yolları birlikte kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, Kırgız kadın adlarının yalnızca bireysel adlandırma pratikleri değil, aynı zamanda tarihsel, kültürel ve toplumsal değerlerin dilsel bir yansıması olduğunu açık biçimde göstermektedir.

Analiz sonuçlarına göre, incelenen adların %64,2'sinin (n = 4,078) en az bir anlamsal kategoriyle ilişkilendirilebildiği, buna karşılık %35,8'inin (n = 2,269) mevcut ölçütler çerçevesinde güvenilir biçimde sınıflandırılmadığı tespit edilmiştir. Anahtar morfem temelli sınıflandırmanın toplam adların %50.8'ini kapsaması, ad yapısında belirgin morfeimlerin hâlen güçlü biçimde korunduğuna işaret ederken; yalnızca anlamsal çağrışım yoluyla sınıflandırılabilen

adların varlığı (%13,4), kültürel belleğin biçimsel unsurlardan bağımsız olarak da süreklilik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Anlamsal kategoriler arasında en yüksek oranı milli, tarihi, ananevi, siyasi çağrışım taşıyan adlar oluşturmaktadır (%23,46). Bu kategorideki adların sıklıkla han, bek, törö, kan gibi tarihsel statü ve aidiyet bildiren unsurlarla kurulmuş olması, Kırgız kadın adlandırma geleneğinde tarihsel kimliğin ve toplumsal hiyerarşinin güçlü bir temsil alanı bulduğunu göstermektedir. Bu bulgu, kadın adlarının yalnızca estetik ya da bireysel tercihlere dayalı olarak değil, toplumsal tarih ve millî hafıza ile doğrudan ilişkili biçimde oluşturulduğunu ortaya koymaktadır.

İkinci en yaygın kategori olan bitki adları (%22,33), doğa temelli sembollerin Kırgız kadın adlarında önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Özellikle gül köküne dayalı adların yoğunluğu, kadınlıkla güzellik, zarafet ve olumlu nitelikler arasında kurulan geleneksel sembolik ilişkiyi yansıtmaktadır. Bitki adlarının hem anahtar morphem temelli hem de anlamsal çağrışım yoluyla yüksek oranlarda sınıflandırılması, bu sembollerin kültürel olarak güçlü ve süreklilik arz eden göstergeler olduğunu ortaya koymaktadır.

Mensubiyet bildiren adlar ise (%17,12), Kırgız kadın ad sisteminde aidiyet, saygı ve toplumsal konum gibi kavramların belirgin bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Bübü, bibi, kız gibi morphemlerin hem biçimsel hem de kültürel anlamlarını büyük ölçüde koruması, kadın kimliğinin toplumsal bağlam içerisinde tanımlandığını ve adlandırma yoluyla bu bağlamın yeniden üretildiğini düşündürmektedir. Bu kategoride anlamsal sınıflandırmanın görece yüksek olması, bazı aidiyet bildiren unsurların biçimsel şeffaflığını yitirse de kültürel işlevlerini sürdürdüğünü göstermektedir.

Dini çağrışım taşıyan adların (%4,49) sınırlı bir oranla temsil edilmesi, dinî unsurların Kırgız kadın adlandırmalarında ikincil bir rol üstlendiğine işaret etmektedir. Bu adların çoğunlukla nur ve iman gibi soyut ve olumlu anlamlar taşıyan kökler etrafında şekillenmesi, dini içeriğin doğrudan dogmatik referanslardan ziyade ahlaki ve sembolik değerler üzerinden ad yapısına dâhil edildiğini göstermektedir.

Soyut değerler, gök cisimleri ve diğer doğa unsurlarına dayalı adlar görece düşük oranlarda temsil edilmektedir. Bununla birlikte, özellikle ay köküne dayalı adların varlığı, gök cisimlerinin estetik ve sembolik bir değer taşıdığını ortaya koymaktadır. Su, hayvan, tabiat olayları ve yeryüzü şekilleri gibi doğrudan çevresel unsurların kadın adlarında sınırlı biçimde yer alması ise, doğa temasının daha çok sembolik ve estetik boyutlar üzerinden kurulduğunu göstermektedir.

Beden ve meslekle ilgili adların son derece düşük oranlarda temsil edilmesi, Kırgız kadın adlandırma geleneğinde fiziksel özelliklere veya mesleki kimliğe doğrudan gönderme yapan adların tercih edilmediğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu durum, kadın kimliğinin biyolojik ya da işlevsel niteliklerden ziyade tarihsel, kültürel ve sembolik değerler üzerinden tanımlandığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Sonuç olarak bu çalışma, Kırgız kadın adlarının çok boyutlu bir anlamsal yapı sergilediğini ve bu yapının tarih, doğa, aidiyet ve kültürel bellek ekseninde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Anahtar morphemler aracılığıyla korunan biçimsel unsurlar ile anlamsal çağrışımlar yoluyla sürdürülen kültürel değerler birlikte değerlendirildiğinde, Kırgız kadın köklü bir anlam yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada Kırgız kadın adları üzerinden ortaya konulan anlam alanları ve kültürel kodlar, diğer Türk lehçelerindeki benzer adlandırma gelenekleriyle karşılaştırıldığında, Türk dünyasının ortak ve farklılaşan ad verme geleneklerinin daha bütüncül

bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Özellikle Kazak, Özbek, Uygur ve Başkurt gibi lehçelerdeki kadın adlarının benzer yöntemlerle incelenmesi, bu alandaki karşılaştırmalı çalışmalara zemin hazırlayacaktır.

Extended Abstract

Onomastics examines the origins, structures, and social functions of proper names such as personal names, place names, and titles. This discipline enables analysis of a society's cultural codes, historical experiences, and perceptions of identity through naming practices. Personal names transcend their function as simple identifiers to become vehicles of cultural transmission, carrying echoes of historical events, religious beliefs, social hierarchies, and aesthetic sensibilities. Among the Turkic peoples, the Kyrgyz have developed distinctive naming traditions that reflect their unique historical experiences, nomadic heritage, and cultural values shaped by oral traditions, religious encounters, and their geographical location in Central Asia. Understanding Kyrgyz female names reveals how gender identity has been constructed and represented through linguistic practices, with names incorporating elements from ancient Turkic cosmology, Islamic vocabulary, historical titles, natural phenomena, and abstract virtues.

This study aims to investigate the formal and semantic characteristics of Kyrgyz female names using onomastic methods. The research seeks to identify and categorize the semantic domains most prominent in Kyrgyz female naming practices, analyze the morphological patterns through which meanings are expressed, and interpret the cultural significance of observed patterns. By examining a large corpus, the study endeavors to reveal the cultural codes, historical influences, and social values that have shaped the tradition of naming girls in Kyrgyz society. The research contributes to Turkic onomastics, gender studies, and cultural linguistics.

The primary data source consists of 6,347 female names documented in Sheralı Caparov's work *Kişi Adları Halkın Zenginliği* (Personal Names as the Wealth of the People), an encyclopedic reference offering linguistic, historical, ethnographic, and pedagogical perspectives on Kyrgyz personal names. The names were digitized and analyzed using computer-assisted methods. The analysis proceeded through three stages. First, formal classification was conducted based on key morphemes such as *gül* (flower), *ay* (moon), and *bübü* (lady), allowing automatic categorization. Second, names lacking key morphemes but associable with specific categories through historical, cultural, or contextual meaning were classified through semantic and associative analysis requiring interpretive judgment. Third, names that could not be reliably classified were identified as unclassifiable. The classification system encompasses fourteen semantic categories: religious connotations; national, historical, traditional, and political connotations; body-related names; profession-related names; plant-based names; water-related names; animal names; color names; natural phenomena; landforms and places; celestial body names; time and number motifs; abstract values; strength and superiority; and affiliation or belonging.

The analysis demonstrates that 64.2% of names (n=4,078) could be assigned to at least one semantic category. Among classified names, 50.8% (n=3,224) were classified through key morpheme-based formal analysis, while 13.4% (n=854) were classified through semantic and associative analysis. The remaining 35.8% (n=2,269) could not be classified.

The most prominent category consists of names carrying national, historical, traditional, and political connotations, accounting for 23.46% (n=956). These names frequently incorporate historical titles such as *kan* (khan), *bek* (commander), and *törö* (lord). Examples include Aybike,

Begayım, Hanayım, and Törökül. The second most prominent category is plant-based names at 22.33% (n=910), with names based on gül (rose) being particularly numerous. Examples include Aygül, Gülnura, Gülcemal, and Gülsara. Names indicating affiliation or belonging constitute the third major category at 17.12% (n=698), containing elements such as bübü, bibi, and kız expressing respect and family relationships. Examples include Bübüayşa, Bibiayım, and Kızgül.

Names with religious connotations account for 4.49% (n=183), containing elements such as nur (light) and iman (faith). Examples include Nurayım, Nursara, and İmangül. Names expressing abstract values account for 2.18% (n=88), including Meerim, Sezim, and Bermet. Names associated with strength and superiority account for 1.76% (n=71), including Temirbübü and Sultanay. Celestial body names account for 1.44% (n=58), predominantly based on ay (moon). Time and number motif names account for 1.91% (n=77). Remaining categories water-related names (0.42%), landforms and places (0.35%), natural phenomena (0.27%), body-related names (1.56%), color names (0.57%), animal names (0.15%), and profession-related names (0.17%) account for small proportions.

The predominance of historical, national, and traditional names indicates a strong connection between naming practices and historical consciousness in Kyrgyz culture, with names serving as carriers of collective memory. The use of historical titles in female names suggests women are included in transmitting historical consciousness. The prominence of plant-based names reflects the importance of nature symbolism and aesthetic appreciation, with floral imagery used to express positive feminine qualities. Names indicating affiliation reveal the importance of social relationships and community identity. The relatively modest representation of religious elements suggests naming traditions maintain significant continuity with pre-Islamic Turkic practices, reflecting the syncretic nature of Kyrgyz religious culture. The limited representation of abstract virtues and strength-related attributes indicates preference for concrete, external attributes in female naming. The very low representation of profession-related names suggests occupational identity is not a significant factor in Kyrgyz female naming.

This comprehensive thematic analysis has revealed Kyrgyz female naming as a tradition of considerable richness and complexity, reflecting historical experiences, cultural values, and social structures of Kyrgyz society. The findings demonstrate that Kyrgyz female names are not arbitrary labels but are systematically organized around semantic domains carrying cultural meaning. The methodological approach combining computer-assisted formal analysis with interpretive semantic classification has proven effective for analyzing large-scale naming corpora. This study provides comprehensive empirical data on Kyrgyz female naming practices, develops a methodological framework applicable to other naming corpora, and offers interpretations illuminating broader cultural values. The naming patterns observed suggest female identity is primarily conceptualized in terms of historical belonging, aesthetic qualities, and social relationships. However, the presence of names across all semantic categories indicates Kyrgyz naming practices allow considerable diversity in qualities attributed to women. The results show that Kyrgyz female names are shaped around symbolic values rooted in history, culture, social belonging, and nature. Future research could extend this study through comparative studies with male Kyrgyz names, cross-linguistic comparisons with other Turkic languages, historical studies tracing changes over time, and sociological studies investigating variation across different social groups.

Kaynakça

- Acıpayamlı, O. (1992). Türk kültüründe ad koyma folklorunun morfolojik ve fonksiyonel yönlerden incelenmesi. *IV. Milletlerarası Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Gelenek, Görenek ve İnançlar*, 4, s. 1–15.
- Akmataliyev, A. (2021). *Kırgız folkloru ve tarihî kahramanlar*. (K. Kulamşayev, Çev.). Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Alizade, R., & Küçük, F. (2024). Dede Korkut Kitabı'ndaki ad verme geleneği ve yeme içme kültürünün incelenmesi. *İçinde Halk Gastronomisi II*. M. Erol (ed.). ss. 262-268. Paradigma Akademi.
- Alkaya, E. (2001). Tatar Türklerinin kullandığı Türkçe kişi adları üzerine bir değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 115–136.
- Bayat, F. (2007). *Türk mitolojik sistemi*. Ötüken Yayınevi.
- Baytok, A. (2018). Kırgız Türklerinde ad verme geleneği. *Tanrı Dağlarının Anadolu'daki İlk Profesör Kızı Gülzura Cumakunova*. A. İsakov & G. Murzakulova (Ed.), (ss. 161–193). Bengü Yayınları.
- Beydili, C. (2004). *Türk mitolojisi ansiklopedik sözlük*. Yurt Kitap-Yayın.
- Calp, M. (2014). Kişi adları üzerine dilbilimsel bir çalışma (Ağrı İli Örneği). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 52, 27–49.
- Caparov, Ş. (2009). *Kişi adları – Halkın zenginliği* (3. genişletilmiş bs.). Teknik Basımevi.
- Çelik, S. (2020). Metin madenciliği ile Shakespeare külliyyatının incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1344-1357.
- Donuk, A. (1988). *Eski Türk devletlerinde idari-askeri unvan ve terimler*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Ergin, M. (1970). *Orhun Âbideleri*. Milli Eğitim Basımevi.
- Genç, R. (1997). *Türk inanışları ile millî geleneklerinde renkler ve sarı, kırmızı, yeşil*. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yayınları.
- Gömeç, S. Y. (2021). Kırgız etnik oluşumu ve tarihlerinin ilk devirleri. *İçinde S. Çirkin (Ed.), Kökler yay çeken kavimlerin şafağı: Dil, arkeoloji, tarih, antropoloji ve etnografya ışığında Altay halklarının kökeni* (C. 2, ss. 372-373).
- Günay, U. (1998). Manas Destanı'ndaki kadın adları ile ilgili bir deneme. D. Yıldırım (Ed.), *Dr. Dursun Yıldırım Armağanı: Pars Yılı*. (ss. 49-61).
- İnan, A. (1995). *Eski Türk dini tarihi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İnan, A. (1998). Göçebe Türkmen destanlarında kahramanların doğumları ad almaları ve başka hususiyetler. Makaleler ve İncelemeler (C. II). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kızıloğlu, M. (2021). Türklerin ad verme kültüründe ad verici profili. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 7, 45–64.
- Lévi-Strauss, C. (2016). *Yaban düşünce*. (T. Yücel, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Nur, R. (1981). *Türk tarihi*. Toker Yayınları.

- Ögel, B. (1971). *Türk mitolojisi*. (C. I). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ögel, B. (1993). *Türk mitolojisi*. (C. I). Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Radloff, W. (1956). *Sibirya'dan* (C. II) (A. Temir, Çev.). Maarif Basımevi.
- Rásonyi, L. (1964). Türklükte kadın adları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 11, 63–87.
- Sakaoğlu, S. (2001). *Türk ad bilimi I: Giriş, Ad Bilimi Çalışma Grubu I*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Satıcıoğlu, H. (2018). Kırgız toponimik efsanelerinde tanrı, insan ve tabiat ilişkisi üzerine bir inceleme. I. *Uluslararası Türk Halklarının Felsefi Mirası Sempozyumu*. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi.
- Tamgasoft. (t.y.). Türk dilleri sözlüğü. İçinde Tamgasoft. https://tamgasoft.kg/dict/index.php?page=dic_info&dic_id=120 . (Erişim tarihi: 27.04.2026)
- Tavkul, U. (1993). *Kafkasya dağlılarında hayat ve kültür*. Ötüken Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 27.04.2026).
- Türktaş, M. M. (2019). Türklerde ad verme ile ilgili bazı tespitler. *TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 7(17), 34-44. <http://dx.doi.org/10.12992/TURUK652>.

Etik Beyan/Ethical Statement: Yazar, çalışmada bilimsel ve etik ilkelere uyulduğunu ve yararlanılan tüm kaynakların kaynakçada belirtildiğini beyan eder. / The author declares that scientific and ethical principles were followed and all sources were properly cited.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı/Declaration of Artificial Intelligence Use: DeepSeek, dilsel düzenleme ve çeviri süreçlerinde destek amacıyla kullanılmıştır. Yapay zekâ destekli düzenlemeler yazar tarafından kontrol edilmiş olup nihai içerikten yazar sorumludur. / DeepSeek was used to assist with language editing and translation. All AI-assisted revisions were reviewed by the author, who assumes full responsibility for the final content.

Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Yazar herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder. / The author(s) declare no conflict of interest.

Telif Hakkı & Lisans/Copyright & License: Yazar çalışmasının telif hakkına sahiptir ve çalışma CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / The author retains the copyright to their work, which is published under the CC BY-NC 4.0 license.

Yayıncı Notu/Publisher's Note: İfade edilen görüşler yalnızca yazara aittir. Yayıncı, yargı alanı ve kurumsal aidiyetlere ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / The views expressed are solely those of the author. The publisher remains neutral on jurisdictional claims and institutional affiliations.